

HLATKY-SCHLICHTER LAJOS TÉGLAGYÁRA

Emlékhely címe: Vasut sor 10.

Rövid áttekintés: 1883-tól működött a téglagyártásra szakosodott Győri Körmen ce Társaság, melynek egyik tagja Hlatky-Schlichter Lajos volt. Miután 1896-ban a Társaság feloszlott, Hlatky-Schlichter egyedüli tulajdonosként vitte tovább az üzemet. Kihasz nálva politikai és közéleti pozícióját, számos beruházást (kivitelezéstől az építésig) valósított meg Zechmeister Károly polgármester idején. Egyik legnagyobb vállalkozás az Ágyúgyár építése volt. Hlatky-Schlichter 1915-ben kilépett a Hlatky-Schlichter és Fiai cégből, miután fiai vitték tovább a téglagyárat, mely 1941-ben ment csődbe.

Részletes cégismertető:

Magyarországon a téglagyártás az újkorban igen hosszú ideig kézi folyamatokkal történt. 1863 előtt nem alkalmaztak gőzgépet a tégláégetésnél, ugyanakkor az osztrák tartományokban már 6 tégláégető gőzgépet is használtak. A hazai téglagyártás gyáripari korszakáról csak 1885-től beszélhetünk, amikor már 185 gyárilag berendezett téglagyárban évente 100 millió darab tégl a készült. Ezzel szemben 1865-ben Magyarországon 975 téglavető kisműhely volt, ahol évi 207 millió darab téglát gyártottak.

Győrben a téglagyártás egyik alakja Hlatky-Schlichter Lajos (1853–1920) volt. Schlichter 23 évesen, 1876-ban vette át édesapja kőműves vállalkozását, miután tanulmányait a müncheni egyetemen befejezte. Az üzemet 1892. augusztus 12-én a korszakban kedvelt társulási formává, közkereseti társasággá alakították át apjával, Schlichter Károllyal.

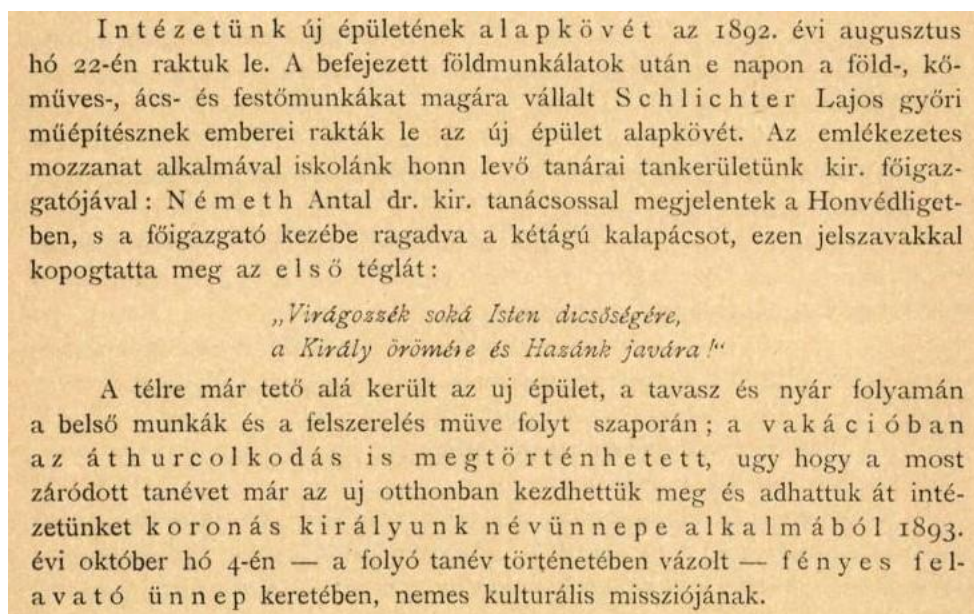
1883-ban megalakult a Győri Körkemence Társaság, melynek tagja volt Schlichter Lajos is. Mikor 1896-ban a Társaság feloszlott, Schlichter egyedüli tulajdonosként átvette, és 1908-tól Hlatky-Schlichter néven szerepelt. Az egykori GKT betűkkel jelzett téglák, melyek a Győri Körkemence Társaság utaltak, idővel SL és később HSL monogrammal jelentek meg. Az így létrejött téglagyár könyvelője Bánóczy Jenő, téglamestere Vojacek József lett, és száznál több munkást alkalmazott.

Az 1890-es évek végén a téglagyáros jó házasodási stratégiája miatt is (felesége vagyonos családból származott) a tégláégető kisipari vállalkozásából nagyipari vállalkozás lett a következő jelszavakkal: „minőség, megbízhatóság és drágaság”.

Győr polgármesterének, Zechmeister Károlynak köszönhetően a városban az 1890-es évektől hatalmas építkezés indult el. Mivel Hlatky-Schlichter Lajos közéleti, politikai szerepet is betöltött, könnyen jutott megbízásokhoz: a korabeli város legnagyobb épületei fűződnek nevéhez. Ráadásul üzeme olyannyira gyorsan fejlődött, hogy a téglagyártástól egészen a kivitelezésig vállalta az ipari beruházások építkezési munkálatait. Hogy elő tudja állítani mindehhez a szükséges téglamennyiséget, a telepet megnagyobbította, továbbá a kemencékben a fa tüzelés helyett átálltak a széntüzelésre. Így a 19. század végén 4 millió téglát állítottak elő évente, 1908-ban pedig meghaladta már az 5 milliót is.

Munkásait megbecsülte: számukra lakást, gyermekeik számára pedig napközi otthont létesített.

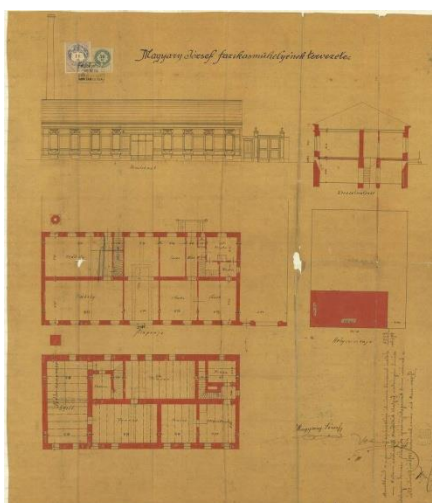
A középületek közül, például a városháza, az első takarékpénztár és a királyi ítélőtábla, valamint az iparkamarai székház épülete fűződik a téglagyáros nevéhez, de ő építette a Révai főreáliskolát is.

Forrás: Iskolai értesítők, Győr – Állami Révai Főreáliskola, Győr, 1893, 50.

Emellett Hlatky-Schlichter nevéhez fűződnek gyárátalakítások, -építések, -kivitelezések is.

„Az agyagipar terén csak egy nevezetesebb gyárat említhetünk fel Győr városában és ez Magyary József kályhagyára, mely 1883-ban keletkezett és nemcsak Győr vármegye, hanem a szomszédos vármegyék kályhaszükségletét is kielégíti” – olvashatjuk Borovszky Samu Győr vármegyét bemutató művében. Hlatky-Schlichter Lajost a tulajdonos 1896-ban bízta meg azzal, hogy megépítse az akkori Császár út 16. szám alatt a kályhagyárat a megadott feltételekkel.

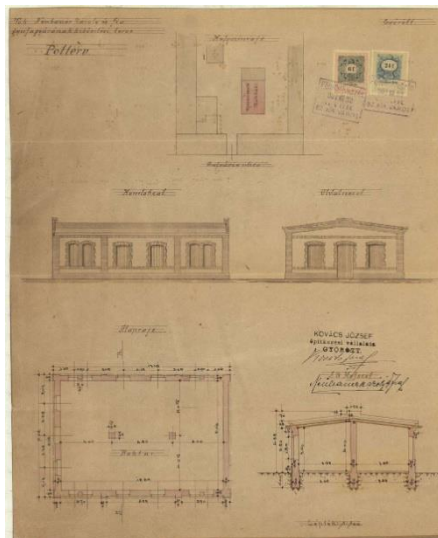

Forrás: Építészeti terv – Tárgy kályhagyár építése a kikötött feltételekkel (fazekas műhely és cserépegető kemence), Építtető: Magyary József, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, 26/1896,

elérhető:

<https://maps.hungaricana.hu/hu/GyorTervtar/703/?list=eyJxdWVyeSI6ICJISUVSPShHeW9yVGVDnRhckhpZXJhcmNoeS0xKSJ9>

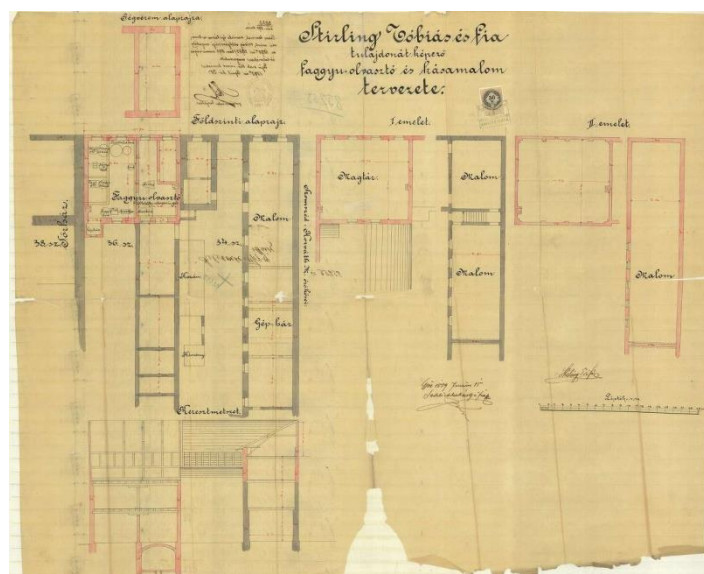
Schramm Kristóf miután 1899-ben megalapította fénymáz és kencegyárát, Hlatky-Schlichtert bízta meg az üzemegységek megtervezésére és megépítésére. Őt bízták meg, hogy a Meller Ignác-féle olajgyárhoz párolótornyot, a Neubauer-gyufagyárhoz új kéményt építsen. Richards Richard Finomposztógyárának víztornya, a Hungária Kávéház árnyékszéke, a Magyar Vagon és Gépgyár területén többek között kovácsműhely, Stirling Tóbiás faggyúolvasztó telepének bővítése stb. is a nevéhez fűződik.

Forrás: Építészeti terv – Tárgy gyufagyár bővítési terve, Építtető: Neubauer Károly, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, 14/1901,

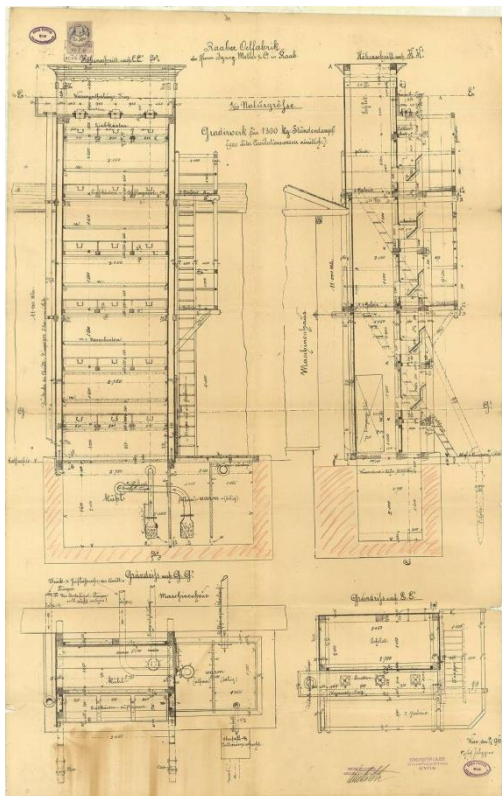
elérhető:

<https://maps.hungaricana.hu/hu/GyorTervtar/465/?list=eyJxdWVyeSI6ICJISUVSPShHeW9yVGVDnRhckhpZXJhcmNoeS0xKSJ9>

Forrás: Építészeti terv – Tárgy Faggyúolvasztó telep bővítése – belfalak eltüntetése, Építtető: Stirling Tóbiás és fiai, Győr Megyei Jogú Város Levéltára, 60/1890, elérhető:

<https://maps.hungaricana.hu/hu/GyorTervtar/921/?list=eyJxdWVyeSI6ICJISUVSPShHeW9yVGVydnRhckhpZXJhcmNoeS0xKSJ9>

Forrás: Építészeti terv – Tárgy párlótorony 1300 kg óránkénti gőzhöz, Építtető: Meller Ignác és társa, elérhető:

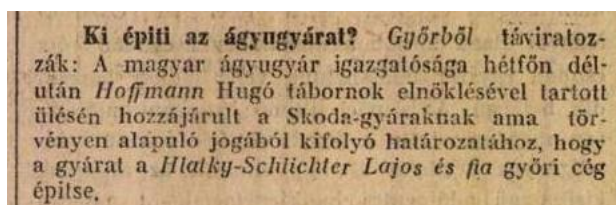
<https://maps.hungaricana.hu/hu/GyorTervtar/722/?list=eyJxdWVyeSI6ICJISUVSPShHeW9yVGVydnRhckhpZXJhcmNoeS0xKSJ9>

Egyik legnagyobb vállalkozása az Ágyúgyár volt. Nem nézték azonban jó szemmel, hogy építési munkálataival Hlatky-Schlichtert bízták meg, hiszen ő akkor parlamenti képviselő is volt. „A nevezett tagja volt Tisza István parlamentjének, s nyilván ennek és más kapcsolatainak köszönhető, hogy 1914-ben rája bízta az akkori magyar kormány a Skoda-cég által is finanszírozott győri ágyúgyár építkezését. (Csak mellékesen jegyezzük meg, hogy az ágyúgyár építésében érdekelve volt a Krupp-cég is.) Nos, a képviselő úr, úgy látszik, összeegyeztethetőnek tartotta, hogy mint parlamenti tag, üzleti összeköttetésbe lépjen a kormánnyal, de nem így az ellenzék, amely bizalmatlanságot jelentett be Hlatky Schlichter Lajos ellen. 1914. március elsején a fővárosi lapok feltűnő tálatásban adták hírül, hogy Korniczky Dezső, a Kossuth-zászló című lap szerkesztője összeférhetlenségi indítványt terjesztett be a győri képviselő ellen. Indok: a nevezett képviselő tízmillió korona összegben munkát vállalt egy olyan vállalat megépítésében, melyben a magyar kormány is jelentősen képviselve van, és ez az építkezés a képviselőnek százazreket jövedelmez ... Ahogy mondani szokás, természetesen az összeférhetlenségi javaslat annyit használt, mint a szenteltvíz.”

Hogy lecsillapítsa ellenségeit, az ágyúgyár építésekor 20.000 koronát tűzött ki jutalmul azoknak, akik végig kitartottak az építkezésen. „Az ágyúgyárat építő győri képviselő így könnyített lelkiismeretén, nyilván álmában megjelentek előtte azok az ágyúk, melyek az őáltala épített gyárban készültek el, és talán mint egy fotómontázs felrémlettek előtte az ágyúk mellett meghalt és nyomorékká lett családapák is, így hát valami belső keresztényi kényszertől hajtva szükségesnek találta, hogy valamiféle segítséget nyújtson az áldozatok gyermekeinek.”

Az 50 holdon elterülő, 22 hatalmas épületből (igazgatósági épület, iroda, gyártócsarnok, öntöde, kovácsműhely, raktár, erőmű, laboratórium, szociális helyiség stb.) álló gyár építkezési munkálatai 1914. januárban végül megkezdődtek, „Az építkezés kizárólag téglá, vasbeton és vasszerkezetek felhasználásával történik, ennél fogva tűzbiztonság szempontjából a lehető legtökéletesebb. A gyár berendezése a legmodernebb lesz és az ott foglalkoztatott munkások közbiztonság és tisztaság szempontjából mindent feltalálnak. Egyelőre mintegy 22 épület emelkedik a majdani ágyúgyár területén, körülvéve lombos-árnyas helyekkel, melyeken keresztül kocsik és gyalogjáró utak vezetnek. Az épületek költsége 3 millió K-ra rúg. Előre látható, hogy Győr városa az ágyúgyár létesítése által, közgazdasági és egyéb tekintetben, nagy fellendülés elé néz. Győr város iparosságának pedig ez által bő alkalma nyílik szorgalma, értelmisége által magának olyan munkakört biztosítani, mely hosszú évekre hivatva lesz helyzetén tetemesen segíteni. Itt említjük meg azt a jellemző esetet is, hogy az ágyúgyár építéséből kifolyólag Schlichter Lajos ellen, ki országgyűlési képviselő, összeférhetlenségi bejelentést tettek.” – írta a Honi Ipar. Az ügy végül úgy oldódott meg, hogy Hlatky-Schlichter ügyvédei előadták, miszerint a „Hlatky-Schlichter és Fiai győri cég építette, a cég azonban nem az állammal, hanem a Skoda-művekkel szerződött. Hlatky-Schlichter egyébként 1915-ben kilépett a cégből. Hlatky-Schlichter képviselője, Mayer Lajos elmondta, hogy amikor Hlatky-Schlichter az építési szerződést megkötötte, tőle kért jogi tanácsot, vajjon ez nem összeférhetetlen-e képviselői minőségével, ő azt a felvilágosítást adta neki, hogy a munka vállalása jogilag nem összeférhetetlen.” A gyár így 1916 végére elkészült.

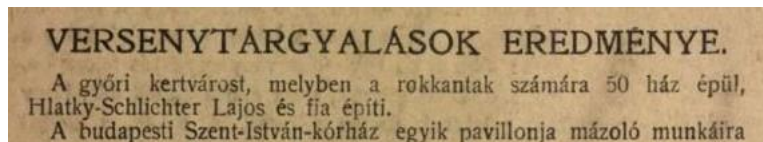

Forrás: Pesti Napló, 65. évf., 41. sz. (1914. február 17.), 22.

Hlatky-Schlichter Lajost 1901-től 1918-ig megtaláljuk a Győri munkásházépítő részvénytársaság igazgatóságában is.

1907. február 25-én jegyezték be a Hlatky-Schlichter és Fiai Közkereseti társaságot, melynek tagjai Hlatky-Schlichter Lajos és fia, Hlatky-Schlichter Károly volt. Majd 1911. január 3-án a másik fiú, ifjabb Hlatky-Schlichter Lajos is bekerült a cégbe. Miután 1915. november 6-án az idősebb Hlatky-Schlichter Lajos kilépett, a Hlatky-Schlichter és Fiai társaságot a két fiú vitte tovább. Számos építkezésre nyújtottak be pályázatot Győrön kívül is: például Budapesten, Szombathelyen. „Győr sáros bérházat épít. Győrből jelentik: Győr

törvényhatósági bizottsága a rendkívüli közgyűlésén elhatározta, hogy a lakásínség enyhítésére háromemeletes bérházat épít. A rendkívüli közgyűlés a városi tanács javaslata alapján a munkálatokat a Hlatky-Schlichter Lajos és Fia cégre bízta. Ez a cég négy és félmiliárd koronáért vállalja a háromemeletes épület teljes felépítését. A közgyűlés kimondotta még, hogy minden épület mellékmunkáit a vállalkozó más más helybeli iparosnak köteles kiadni.”

Forrás: Építő Ipar – Építő Művészet, 41. évf., 1. sz. (1917. január 7.), 6.

Az egykor 1883-ban alapított téglagyár, melyet 1896-ban Hlatky-Schlichter Lajos átvett, 1915 után pedig fiai vezettek, 1941-ben mehetett csődbe, melyről a Budapesti Közlöny ingatlan árverései tanúskodnak.

Árverés. 10499/1941. tk. szám. Hlatky Schlichter Lajos és Fia cég, Hlatky Schlichter Károly, Gyula és Lajos győri lakosok, mint ingatlan tulajdonosok ezirányú kérelme folytán a telekkönyvi hatóság a végrehajtási árverés joghatályával bíró önkéntes bírói árverést a Győr szab. kir. városban fekvő

1. győri 1460. sz. betétben A. + 2. sorszám, 7046/1. helyrajzi szám alatt felvett „Szántó a téglavető dűlőben” eln. 538 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 286 pengő kikiáltási árban,

2. ugyanezen betétben A. + 3. sorszám, 7072. helyrajzi szám alatt felvett „Szántó u. o.” eln. 1 hold 394 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 1.807 pengő kikiáltási árban,

3. ugyanezen betétben A. + 4. 11. sorszám, 7073., 7079. helyrajzi szám alatt felvett „Ház u. o.” eln. 71. és 83. négyszögöl kiterjedésű ingatlanokra együttesen 5.600 pengő kikiáltási árban,

4. ugyanezen betétben A. + 14. sorszám, 7083. helyrajzi szám alatt felvett „Anyaggödör u. o.” eln. 14 hold 749 négyszögöl kiterjedésű ingatlanokra 3.761 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

5. ugyanezen betétben A. + 15. sorszám, 7084. helyrajzi szám alatt felvett „Rét u. o.” eln. 342 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 128 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

6. ugyanezen betétben A. + 16. sorszám, 7085/1. helyrajzi szám alatt felvett „Szántó u. o.” eln. 3 hold 1572 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 5.754 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

7. ugyanezen betétben A. + 22. sorszám, 7090. helyrajzi szám alatt felvett „Ház u. o.” eln. 86 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 12.000 pengő kikiáltási árban,

8. ugyanezen betétben A. + 24. sorszám, 7091/2. helyrajzi szám alatt felvett „Údvar u. o.” eln. 2 hold 628 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 5.861 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

9. ugyanezen betétben A. + 25. sorszám, 7092/1. helyrajzi szám alatt felvett „Szántó u. o.” eln. 1510 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 1.368 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

10. ugyanezen betétben A. + 26. sorszám, 7092/3. helyrajzi szám alatt felvett „Anyaggödör u. o.” eln. 245 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 222 pengő kikiáltási árban,

11. ugyanezen betétben A. + 27. sorszám, 7092/4. helyrajzi szám alatt felvett „Szántó u. o.” eln. 3 hold 1533 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 5.793 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

12. ugyanezen betétben A. + 28. sorszám, 7095. helyrajzi szám alatt felvett „Homokgödör u. o.” eln. 614 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 556 pengő 50 fillér kikiáltási árban,

13. győri 1361. sz. betétben A. + 1—2. sorszám, 6983., 6984. helyrajzi szám alatt felvett „Kavicsgödör a Serfőződombi dűlőben”, „Legelő u. o.” eln. 728, 409 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 693 pengő kikiáltási árban, azzal, hogy ezen ingatlanra B. 2. sorszám alatt Győr szab. kir. város közönsége javára a kisajátítási jog fel van jegyezve,

14. győri 1749. sz. betétben A. + 1. sorszám, 2484. helyrajzi szám alatt felvett „Ház udvarral III. Domb-u. 1. sz., Ujlak-u. 8. sz. a.” eln. 315 négyszögöl kiterjedésű ingatlanra 20.710 pengő kikiáltási árban,

15. győri 3611. sz. betétben A. I. 1—2., 5—6. sorszám, 2462., 2463., 2464/2., 2465/2. helyrajzi szám alatt felvett „Ház udvarral III. Ujlak-u. 14.”, „Kert u. o.”, „Kert u. o.”, „Ház udvarral u. o.” eln. 291, 118, 247, 141 négyszögöl kiterjedésű ingatlanokra 28.811 pengő kikiáltási árban,

Az árverést 1942. évi január hó 3. napján délelőtt 10 órakor a telekkönyvi hatóság helyiségében Szt. István-ut 6. sz., 72. ajtó fogják megtartani.

Az árverésre kerülő ingatlanok a kikiáltási ár kétharmadánál alacsonyabb áron nem adhatók el.

Bánatpénz a kikiáltási ár 10 százaléka, amelyet a magasabb ígért ugyanannyi százaléka kell kiegészíteni. Győr, 1941. évi augusztus hó 27. napján, A győri királyi járásbíró, mint telekkönyvi hatóság. N 9822

Irodalom:

8 Órai Ujság, 1925. május (11. évfolyam, 98-122. szám) 1925-05-31 / 122. szám, 8.

Az ágyugyár építési munkái, Honi Ipar, 15. évf., 6. sz. (1914. március 15.), 14–15.

Az Ujság, 15. évf., 81. sz. (1917. március 24.), 6.

BOROVSKY Samu, *Magyarország vármegyéi és városai, Győr vármegye*, Bp., 1908, 132.

- CSIFFÁRY Gergely, *Manufaktúrák és céhen kívüli ipar Heves megyében*, Tanulmányok Heves megye történetéből 14., Eger, 1996, 96.
- HORVÁTH Ottó, *A „képviselő” úr és az ügyűgyár*, Kisalföld, 8. évf., 46. sz. (1963. február 24.), 2.
- Központi Értesítő, 17. évf., 83. sz. (1892. október 13.), 1420.
- Központi Értesítő, 36. évf., 8. sz. (1911. január 26.), 166.
- Központi Értesítő, 40. évf., 95. sz. (1915. november 25.), 1636.
- Lövei Pál: *Adatok a magyarországi téglagyártás és felhasználás történetéhez*, Magyar Műemlékvédelem 1991–2001 (Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 11.), Bp., 2002, 232.
- Mihók-féle Magyar Compass, 29/2. (1901), 135.
- Nagy Magyar Compass 46-47/2. (1918), 510.
- PFANNL Jenő, *A győri vár és téglái*, Győri Szemle, 3. évf., 10. sz. (1932), 290.
- SZAKÁL Gyula, *A város és polgárai, Zechmeister Károly polgármester tevékenysége idején*, Győri Tanulmányok–Tudományos Szemle, Zechmeister Károly emlékszáma I., 30. (2010), 65–67.
- SZAKÁL Gyula, *Győr a modellváltó város 1867–1918, Források a dualizmus kori Győr történetéből*, Győri Tanulmányok, Tudományos Szemle 33 (2011), 43.